

dr Renata Nesterowicz

Uniwersytet Rzeszowski
Zakład Finansów

Globalizacja a możliwości rozwoju regionów

WPROWADZENIE

Globalizacja gospodarki światowej obejmuje bardzo szeroki wachlarz różnorodnych form oraz tendencji. Pojęcie „globalizacja” nie posiada jednorodnej definicji, gdyż na ten termin składa się wiele elementów. Dla niektórych stanowi sposób umiędzynarodowienia działalności gospodarczej poprzez zaawansowane wykonywanie różnorodnych działań na rynkach handlowych w danych krajach. Jest to również działanie, które wpływa na różne sfery życia społecznego, na kulturę masową, finanse, bankowość. Polega również na udostępnieniu rynków zbytu i kapitału innym państwom oraz zapewnienie odpowiedniego bezpieczeństwa poprzez wzajemną współpracę linii obronnych danych krajów. Takie formy życia międzynarodowego otrzymały miano globalizacji.

Proces globalizacyjny postępuje i rozwija się w bardzo szybkim tempie. Stanowi on również jedno z najważniejszych wyzwań przed jakim stanęła globalna cywilizacja. Tego procesu nie można zatrzymać, ani tym bardziej w jakiś sposób wyeliminować; będzie on postępował równocześnie ze wzrostem gospodarczym świata.

Pozycja danego przedsiębiorstwa staje się bardziej ugruntowana jeżeli na danym rynku zadziałają procesy globalizacyjne. Dzięki nim możliwy jest lepszy rozwój jednostki, wynikający ze standardowych procesów gospodarczych. Wszystkie tego typu działania napędza podstawowy czynnik jakim są ludzie, a także nierozzerwalnie związane z nimi ich ambicje, postawione sobie cele, jak również środki, które przeznaczyci na swoją działalność. Wielkim pozytywnym działaniem globalizacyjnych jest napływ kapitału zagranicznego, modernizacja linii produkcyjnych, zastosowanie nowoczesnych technologii, szybszy rozwój, zwiększenie inwestycji, oraz inwestowanie przedsiębiorstw z krajów rozwiniętych w krajach mniej zamożnych.

Dzięki globalizacji następuje większy transfer towarów, usług oraz poszczególnych czynników produkcji w skali globalnej. Z kolei negatywnym aspektem tej sprawy jest fakt, że gospodarki światowe w związku z tego rodzaju działaniami, stają się bardzo wrażliwe na wahania rynkowe (kryzys finansowy, recesja, kryzysy strukturalne, wzrost bezrobocia itp.).

Integracja regionalna przybiera postać mniej lub bardziej ścisłych i zinstytucjonalizowanych związków, charakteryzuje się wzajemnym przeplataniem współpracy gospodarczej.

Celem opracowania jest przedstawienie procesu globalizacji oraz jej wpływu na integrację regionalną i rozwój regionalny kraju. Przeprowadzono również analizę wyników działalności gospodarczej przedsiębiorstw w Polsce o liczbie zatrudnionych do 9 osób za lata 2007–2010 ze względu na nasilający się kryzys gospodarczy. Do przeprowadzenia analizy wyników oraz ich dynamiki w badanych latach wykorzystano dane GUS. W badaniach dynamiki porównano rok 2007 do 2010. Uzyskane wyniki przedstawiono w formie tabelarycznej.

ZNACZENIE PROCESÓW GLOBALIZACJI DLA ROZWOJU REGIONU

Postępujący proces globalizacji zmienia miejsce regionów w strukturze gospodarki krajowej tak z punktu widzenia gospodarczego, jak i społecznego. Jedne z regionów, wykorzystując coraz łatwiejszy przepływ towarów i kapitału ludzkiego, znacznie przyspieszają tempo swojego rozwoju, inne zaś pozostają na marginesie procesów rozwojowych [Czudec, 2009, s. 13].

Procesy globalizacji bardzo silnie oddziałują na poszczególne regiony kraju. Konsekwencje procesów globalizacji dla regionów są natury politycznej, gospodarczej oraz społecznej i przyczyniają się nie tylko do zmian gospodarczych czy politycznych, ale także zmieniają społeczeństwo dokonując przewartościowań postaw i poglądów ludzi [Jędrzejczyk, 2002, s. 46]. Wzrost znaczenia regionów jest konsekwencją słabnącej roli państwa, który to proces jest często nazywany erozją państwa narodowego [Ohmae, 1995, s. 122].

Często mówi się, że państwo jest organizmem politycznym zbyt dużym, aby dostrzegać i skutecznie rozwiązywać lokalne, regionalne problemy. Państwo systematycznie zatracą swoją autonomię przekazując swoje uprawnienia na wyższy, międzynarodowy oraz niższy, regionalny poziom [Hirst, Tompson, Cable, 1995, s. 87]. Przeniesienie mocy decyzyjnych ze szczybla centralnego na szczybel regionalny z jednej strony wpływa na lepsze wykorzystanie potencjału regionalnego, natomiast z drugiej – pozwala szybciej i skuteczniej przeciwdziałać negatywnym konsekwencjom działalności korporacji, a decentralizacja środków finansowych pozwala na lepsze ich lokalne wykorzystanie. Za główną przyczynę spadku znaczenia państwa należy uznać działalność korporacji transnarodowych (KTN), z którymi zbiurokratyzowane państwa coraz trudniej sobie radzą. Szansę na lepsze zarządzanie oraz wykorzystanie funduszy daje region, powoli stający się strukturą bardziej efektywną, lepiej od państwa radzącą sobie w warunkach narzuconych przez procesy globalizacji.

Integracja regionalna zmierza do usprawnienia działań rynku, do wyzwolenia go od państwowych granic, ale w sposób niedopuszczający do osłabienia wpływu państw narodowych na gospodarkę [Szymański, 2001, s. 128–130].

Polityka regionalna w Europie stwarza szansę na znaczne wzmocnienie roli regionów poprzez zasadę subsydiarności oraz lobbingu. Rosnąca rola regionów w Europie znalazła swoje odzwierciedlenie w powołanym na podstawie Traktatu z Maastricht Komitecie Regionów. Dotychczas Komitet Regionów posiada jedynie zdolności opiniotwórcze, można się jednak spodziewać, że wraz z upływem czasu zostanie on wyposażony w instrumenty pozwalające na skuteczne działanie, znacznie zwiększające zakres jego kompetencji.

W ostatnich latach wzrasta liczba regionów, które poprzez lobbing próbują wpływać na prace Parlamentu Europejskiego czy Komisji Europejskiej [Gawlińska-Hueckel, 2002, s. 127].

Zjednoczona Europa nie ma być związkim coraz słabszych państw, lecz związkim coraz silniejszych regionów. Tylko taka konstrukcja polityczna będzie skutecznie chronić zróżnicowanie kulturowe i etniczne Europy oraz promować gospodarkę regionalną. Położenie akcentu na region pozwoli ożywić regiony najslabiej rozwinięte, zaniebdywane przez rządy centralne. Władze regionów próbują wpływać na korzystne dla nich rozwiązania i decyzje unijne. W niedalekiej przyszłości, w konfrontacji na płaszczyźnie ekonomicznej z korporacjami transnarodowymi regiony mogą stanowić siłę, z którą będą się liczyły nawet najpotężniejsze korporacje.

Reforma administracyjna w Polsce, w efekcie której utworzono 16 województw jest rezultatem procesu dostosowywania polskiej polityki regionalnej do standardów Unii Europejskiej. Polskie czy europejskie regiony mają długą historię i niepowtarzalną szansę na realizację własnych przedsięwzięć. Jednym z podstawowych celów Unii Europejskiej jest dążenie do społeczno-gospodarczej jedności poszczególnych regionów, co znalazło swe odzwierciedlenie w Strategii Rozwoju Kraju (SRK) oraz Narodowej Strategii Spójności (NSS). Zarówno SRK, jak i NSS, nawiązując do Odnowionej Strategii Lizbońskiej oraz Strategicznych Wytucznych Wspólnoty dla spójności na lata 2007–2013 szczególną uwagę przywiązują do zasady zrównoważonego rozwoju, a więc zachowania równowagi między celami gospodarczymi, społecznymi i wymogami środowiskowymi.

Na rynku obserwuje się silną rywalizację pomiędzy poszczególnymi regionami, wspartą staraniami państwa, mającymi na celu przyciągnięcie na swój obszar jak najwięcej kapitału korporacyjnego.

W dobie globalizacji regiony dysponujące drogą siłą roboczą popadają w coraz większe problemy finansowe, a regiony biedne stoją przed dużą szansą na poprawę swojej egzystencji poprzez większą zdolność przyciągania na swój obszar korporacji szukających taniej siły roboczej. W wyniku tego zauważalny jest

coraz bardziej dynamiczny rozwój regionów, znajdujących się w krajach rozwijających się, takich jak Chiny czy Indie.

Procesy globalizacji prowadzą do bardzo dużej polaryzacji regionalnych dochodów pomiędzy kadrą zarządzającą a pozostałymi pracownikami [Martin, Schumann, 2000].

Globalizacja jest skutkiem znoszenia barier w wymianie towarowej i w obiegu pieniądza, a nade wszystko błyskawicznego i powszechnego obiegu informacji, dzięki której procesy gospodarcze nabierają coraz większego tempa na coraz większym obszarze [Ślusarz, 2009, s. 31–32]

Granice globalizacji wyznaczone są przez granice efektywności i korzyści skali płynące z dalszego poszerzania rynków i pogłębiania stopnia ich integracji. Idealny globalny rynek – to wiele rynków idealnie funkcjonujących, w pełnej harmonii ze sobą, w różnych miejscach globu, podobnie jak idealna demokracja – to jej powszechne zapanowanie we wszystkich krajach [Kołodko, 2003, s. 76].

Można zatem stwierdzić, że proces globalizacji ma kilka wymiarów, gdzie do najważniejszych należy zaliczyć aspekt: gospodarczy, polityczny, społeczno-kulturalny i ekologiczny.

WYNIKI DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ MIKROPRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE ZA LATA 2007–2010

Rozpatrując sytuację polskich przedsiębiorstw działających na coraz bardziej zglobalizowanych rynkach należy stwierdzić, że mają one bardzo zróżnicowane możliwości rozwoju. W najtrudniejszej sytuacji są mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób.

Mają one co prawda do wyboru kilka wariantów strategicznych takich jak:

- unikanie konkurencji z firmami transnarodowymi;
- podejmowanie współpracy z wielkimi firmami;
- podejmowanie bezpośredniej rywalizacji z firmami dominującymi w branży w skali międzynarodowej.

Jednak ich szanse rozwoju czy nawet przetrwania w dobie kryzysu są znacznie mniejsze niż dużych firm [Filip, Grzebyk, Kaliszczak, 2010, s. 82].

W praktyce istnieje duża luka pomiędzy oczekiwaniami a rzeczywistością. Jednak kształtujące się zjawiska mają w wielu przypadkach charakter tymczasowy [Kawa, 2004, s. 35].

Poniżej zostały przedstawione wyniki działalności gospodarczej tych przedsiębiorstw w latach nasilającego się kryzysu gospodarczego i wzmoczonej fali procesów globalizacji.

Tabela 1. Wyniki działalności gospodarczej przedsiębiorstw w Polsce o liczbie zatrudnionych pracowników do 9 osób w latach 2007–2010

Wyszczególnienie	Lata				Dynamika zmian w (%) 2010/2007
	2007	2008	2009	2010	
Liczba przedsiębiorstw (w tys.)	1709	1780	1666	1716	100,4
Liczba pracowników zatrudnionych (w tys. osób)	3569	3683	3526,8	3479,3	97,5
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie (w zł)	1504	1614	1806	1879	124,9
Przychody z prowadzonej działalności (mld zł)	656,1	708,2	738,2	761,4	116,0
Poniesione koszty (w mld zł)	571,6	609,8	651,3	668,7	117,0
Nakłady inwestycyjne (w mln zł)	17437	19650,4	22237,1	22467,5	128,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2010 r. działalność gospodarczą prowadziło w Polsce 1716 tys. przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób, co oznacza tendencję wzrostową w stosunku do lat poprzednich poddanych analizie z wyjątkiem 2008 r. Podobnie jak w latach poprzednich, w grupie tej dominowały jednostki należące do osób fizycznych (ok. 95%). Ze względu na rodzaj prowadzonej działalności największy odsetek mikroprzedsiębiorstw stanowiły jednostki handlowe, budowlane, prowadzące działalność profesjonalną, naukową i techniczną oraz przemysłową.

W najmniejszych przedsiębiorstwach w 2010 r. pracowało 3479,3 tys. osób, tj. o 47,5 tys. mniej niż rok wcześniej. Natomiast w 2008 roku nastąpił wzrost w stosunku do 2007 o 114 tys. osób. Analogicznie jak w roku 2009 dla 80,4% osób było to główne miejsce pracy. Spośród wszystkich pracujących w mikroprzedsiębiorstwach najwięcej osób związanych było z działalnością: handlową i naprawą pojazdów samochodowych, budowlaną i przemysłową.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na jednego zatrudnionego w 2010 r. wyniosło 1879 zł (wobec 1806 zł rok wcześniej). Z kolei analizując lata 2007–2010 widoczna jest dynamika wzrostowa przeciętnie oscylująca w granicach prawie 25% między 2007 a 2010 r.

Jak podają dane statystyczne – najwyższe wynagrodzenia odnotowano w przedsiębiorstwach związanych z informacją i komunikacją oraz obsługą rynku nieruchomości, natomiast najniższe – w jednostkach zajmujących się leśnictwem i rybactwem.

Przychody z działalności mikroprzedsiębiorstw w 2010 r. osiągnęły poziom 761,4 mld zł, co w odniesieniu do 2009 r. stanowiło wzrost o 3,2%. Z kolei analizując badane lata widoczny jest wzrost o 16% między 2007 a 2010 rokiem.

Według danych GUS największą część tych przychodów wypracowały przedsiębiorstwa prowadzące działalność handlową i naprawę pojazdów samochodowych, jednostki budowlane oraz przemysłowe. W 2010 r. przeciętne przychody na jednego pracującego wyniosły 218,8 tys. zł (wobec 209,3 tys. zł rok wcześniej) i były najwyższe w jednostkach prowadzących działalność związaną z finansami i ubezpieczeniami oraz obsługą rynku nieruchomości, a najniższe – w działalności związanej z zakwaterowaniem i gastronomią oraz w pozostałej działalności usługowej

W 2010 r. przedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób poniosły 668,7 mld zł kosztów, co oznacza 2,7% wzrostu w skali roku. Przeciętne koszty w przeliczeniu na jednego pracującego wyniosły 192,2 tys. zł, a porównując rok 2007 do 2010 dynamika wzrostowa kształtowała się w granicach 17%

Relacja między ponoszonymi przez przedsiębiorstwa kosztami a osiąganymi przychodami nieznacznie spadła, kształtując się w 2010 r. na poziomie 87,8% (wobec 88,2% rok wcześniej). Z danych GUS wynika, że najwyższy udział kosztów w przychodach wykazały mikroprzedsiębiorstwa prowadzące działalność związaną z obsługą rynku nieruchomości, a także handlem i naprawą pojazdów samochodowych oraz zakwaterowaniem i gastronomią, natomiast najniższy – jednostki zajmujące się opieką zdrowotną i pomocą społeczną oraz leśnictwem i rybactwem.

Wartość nakładów inwestycyjnych ogółem poniesionych przez mikroprzedsiębiorstwa w 2010 r. wyniosła 22 467,5 mln zł, z czego najwięcej przypadało na nakłady na nowe środki trwałe i modernizację istniejących. W badanych latach widoczny jest dynamiczny wzrost nakładów inwestycyjnych, a porównując rok 2007 do 2010 dynamika wzrostowa sięga prawie 29%.

Jak wynika z przeprowadzonych analiz danych statystycznych GUS w układzie terytorialnym najwięcej mikroprzedsiębiorstw prowadziło działalność na terenie województwa mazowieckiego (16,5% całej zbiorowości), śląskiego (11,6%) i wielkopolskiego (10,1%), a najmniej w województwach opolskim (2,2%) i podlaskim (2,4%).

Największą liczbę mikroprzedsiębiorstw przypadającą na 1000 mieszkańców odnotowano w województwach: mazowieckim i zachodniopomorskim (po 54 firmy na 1000 mieszkańców) oraz wielkopolskim (51 na 1000 mieszkańców). Najmniej mikroprzedsiębiorstw na 1000 mieszkańców funkcjonowało w województwach podkarpackim i lubelskim (odpowiednio 32 i 34 jednostki).

W badanej grupie podmiotów najwięcej osób znalazło pracę w mikroprzedsiębiorstwach mających siedzibę w województwach mazowieckim i śląskim, gdzie pracowało odpowiednio 16,5% i 12,5% łącznej liczby pracowników w mikroprzedsiębiorstwach. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba pracujących w najmniejszych podmiotach kształtowała się w przedziale od 64 osób (w województwie podkarpackim) do 110 (w województwie mazowieckim) [dane GUS].

PODSUMOWANIE

Współczesny świat podlega nieustannym zmianom. Zmiany te mają charakter dynamiczny pod wpływem zachodzących procesów. Są to procesy: społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe, z których każdy jest poddawany działaniu procesu globalizacji traktowanej przede wszystkim jako zjawisko lub stan światowej gospodarki [Nesterowicz 2010, s. 47]. Następujące procesy globalizacji stanowią jednocześnie zagrożenie i szansę dla regionów.

Konsekwencje polityczne i społeczno-gospodarcze tych procesów odciskają swoje piętno głównie na regionach, ponieważ to one bezpośrednio stykają się z działalnością korporacji transnarodowych. Z jednej strony bogate regiony w konsekwencji efektów kumulacyjnych w dalszym ciągu są atrakcyjne dla międzynarodowego kapitału, z drugiej natomiast strony przegrywają one rywalizację z regionami rozwijającymi się, których główną atrakcją jest stosunkowo dobrze wykształcona, ale przede wszystkim tania siła robocza.

Procesy globalizacji prowadzą do zacierania różnic między poszczególnymi regionami, ale i są podstawą, na której regiony budują swoją nową tożsamość. Obecnie obserwujemy w środowisku geograficznym proces zanikania tradycyjnie pojmowanych regionów. Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest powstawanie nowych podziałów administracyjnych oraz zwiększająca się mobilność ludzi, związana ze wzrastającą swobodą przemieszczania się.

Odradzanie się współczesnych regionalizmów należy traktować jako odpowiedź ludności na konsekwencje procesów globalizacji. W przeciwieństwie do procesów globalizacji nowy regionalizm zaspokaja aspiracje społeczności lokalnych, dotyczące autonomii regionu, jego kulturalnego i gospodarczego rozwoju oraz indywidualne potrzeby mieszkańców. Analizując sytuację polskich przedsiębiorstw działających na coraz bardziej zglobalizowanych rynkach zauważa się coraz bardziej zróżnicowane możliwości rozwoju. W najtrudniejszej sytuacji są mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób.

Jak wynika z analizy danych statystycznych GUS w układzie terytorialnym najwięcej mikroprzedsiębiorstw prowadziło działalność na terenie województw: mazowieckiego, śląskiego i wielkopolskiego, a najmniej w województwach opolskim i podlaskim. Z kolei przeliczając na 1000 mieszkańców liczbę pracujących w najmniejszych podmiotach okazało się, że na pierwszym miejscu znalazło się województwo mazowieckie, a na ostatnim podkarpackie.

LITERATURA

- Bernaś B., 2006, *Finanse międzynarodowe*, Wyd. PWN, Warszawa.
- Czudec A., 2009, *Czynniki kształtujące spójność ekonomiczną i społeczną regionu [w:]* *Możliwości i bariery rozwoju regionu*, red. A. Czudec, Wyd. UR, Rzeszów.

- Filip P., Grzebyk M., Kaliszczak L., 2010, *Development of the small and medium enterprises in Poland in comparison with European Union member states*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego*, seria: *Monografie i Opracowania*, nr 10, Rzeszów.
- Gawlikowska Hueckel K., 2002, *Procesy rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej*, Gdańsk.
- Jędrzejczyk D., 2002, *Geograficzne aspekty globalizacji społeczeństwa i gospodarki* [w:] *Geograficzne uwarunkowania rozwoju Małopolski*, red. Z. Górka, A. Jelonek, Kraków.
- Kaliński J., 2004, *Globalizacja w perspektywie historycznej* [w:] *Globalizacja od A do Z*, red. E. Czarny, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- Kawa M., 2004, *Miejsce spółdzielczości w rozwoju obszarów wiejskich* [w:] *Możliwości i bariery rozwoju działalności gospodarczej w obszarach wiejskich*, red. A. Czudec, G. Ślusarz, Wyd. UR, Rzeszów.
- Kołodko G.W., 2003, *Globalizacja a transformacja* [w:] *Globalizacja i rozwój*, Wyd. Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania L. Koźmińskiego, Warszawa.
- Martin H.P., Schumann H, 2000, *Pułapka globalizacji*, Wrocław.
- Nesterowicz R., 2010, *Rynki finansowe i banki w dobie procesu globalizacji i kryzysu gospodarczego* [w:] *Korzyści i koszty wprowadzania euro przez Polskę w świetle doświadczeń Słowacji*, red. J. Kitowski, Wyd. UR, Rzeszów.
- Ohmae K., 1995, *The End of the Nation State. The rise of Regional Economies*, The Free Press, New York.
- Pretty J., 2000, *O zrównoważonym rozwoju gospodarki lokalnej*, Wyd. Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa.
- Ślusarz G, 2009, *Podkarpacie w procesie przebudowy strukturalnej* [w:] *Możliwości i bariery rozwoju regionu*, red. A. Czudec, Wyd. UR, Rzeszów.
- Szymański W., 2001, *Globalizacja – wyzwania i zagrożenia*, Wyd. Difin.
- von Weizsacker E.U., Lovins A.B., Lovins L.H., 1999, *Mnożnik Cztery: podwojony dobrobyt – dwukrotnie mniejsze zużycie zasobów naturalnych: nowy raport dla Klubu Rzymskiego*, Polskie Towarzystwo Współpracy z Klubem Rzymskim, Wydawnictwo Rolewski, Toruń.

Streszczenie

Współczesny świat podlega nieustannym zmianom. Zmiany te mają charakter dynamiczny pod wpływem zachodzących procesów. Są to procesy: społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe, z których każdy jest poddawany działaniu procesu globalizacji.

Globalizacja to proces zacieśniania się więzów współzależności, w szczególności pomiędzy przedsiębiorstwami globalnymi oraz proces zwiększania dynamiki międzynarodowych przepływów gospodarczych i wzrostu współzależności państw i rynków.

Procesy globalizacji bardzo silnie oddziałują na poszczególne regiony kraju.

Integracja regionalna przybiera postać mniej lub bardziej ściślejszych i zinstytucjonalizowanych związków, charakteryzuje się wzajemnym przeplataniem współpracy gospodarczej.

The Globalization versus Possibilities of the Development of Regions

Summary

Contemporary world is still changing. These changes have dynamic character. They depend on influence of occurring processes. These are processes: social, economic, political and cultural, which are being surrendered to the effect of the process of globalisation.

A globalization is a process of tightening of bonds of the interdependence, in particular among global companies and process of increasing dynamics of international economic flows of both the height of the interdependence of states and markets. The processes of globalisation very strongly influence individual regions of the country.

The regional integration is assuming the form of more or less direct and institutionalised connections, is characterized by mutual intertwining the economic cooperation.